

معضل حمایت غیرمتوازن از نشریات علمی- پژوهشی

ویرایش اول، شهریورماه ۱۳۹۶

در حال حاضر، وضعیت نشریات علمی- پژوهشی در کشور بگونه‌ای است که اغلب دانشگاه‌ها خواستار تأسیس نشریات علمی- پژوهشی در دانشگاه خود بوده و هزینه‌های آن شامل پرسنل (پیگیری، ویراستاری، صفحه‌آرایی و ...)، سایت، خدمات سایت، محل، چاپ و حتی حق‌الزحمه داوری مقالات را براحتی و بعضاً از بودجه پژوهشی پرداخت می‌کنند. اگر دانشگاهی نیز اقدام به تأسیس نشریات علمی- پژوهشی در دانشگاه خود نکند، عملاً با نگرش کنونی از بقیه دانشگاه‌هایی که مبادرت به انتشار این نشریات کرده‌اند، به نظر عقب می‌افتد. این وضعیت، انگیزه مدیران نشریات قدیمی را نیز بشدت تحت تأثیر قرار می‌دهد. بعضاً نیز نشریات جدیدالتأسیس با انگیزه بیشتر، از نشریات قدیمی بهتر و پویاتر می‌شود. از طرف دیگر، انجمنهای علمی کشور برای تأمین هزینه‌های چاپ و انتشار نشریات در مضیقه هستند؛ در صورتی که این فعالیت یکی از وظایف انجمنهای علمی محسوب می‌شود. این روند سبب می‌شود که تعداد نشریات موازی دانشگاه‌های کشور روز بروز افزایش یابد، که بعضاً سبب کاهش ورودی مقالات به نشریات و به تبع آن کاهش کیفیت کلیه نشریات علمی- پژوهشی می‌شود. با این روند و به موازات آن، نشریات انجمنهای علمی کشور روز بروز توانایی تخصصی کردن نشریات خود به زیرشاخه‌های علمی را از دست می‌دهند؛ در صورتی که توسعه نشریات علمی- پژوهشی تخصصی باید در دستور کار آنها باشد. لذا نیاز به بازنگری و تدوین یک سیاست عالمانه و تشویقی برای تغییر جهت وضعیت کنونی احساس می‌شود.

موضوع کاهش تعداد مقالات ورودی به نشریات علمی- پژوهشی داخلی به زبان انگلیسی حادث است؛ چرا که با توجه به دسترسی بین‌المللی به آنها، انتظار می‌رود تا کیفیت علمی آنها بالاتر بوده و وقتی محقق مقاله‌ای با کیفیت بالا به زبان انگلیسی تدوین کرد، با توجه به شرایط ارزیابی و امتیازات آن در آیین‌نامه‌های کنونی پژوهشکده‌ها، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، آن را برای نشریات ISI و بیشتر خارجی ارسال می‌کند. این روند سبب می‌شود تا نشریات علمی- پژوهشی داخلی به زبان انگلیسی، دچار تأخیر در چاپ شود. این موضوع احتمال ISI شدن این نشریات را به صفر می‌رساند. هرچه توجه به نشریات ISI خارجی بیشتر باشد، وضعیت نشریات علمی- پژوهشی انگلیسی داخلی با نمایه غیر ISI حادث می‌شود. لذا برای ادامه حیات و ISI شدن نشریات علمی- پژوهشی انگلیسی زبان برتر داخلی، نیاز به تدوین سیاستهای تشویقی در معاونتهای پژوهشی و هیأت‌های ممیزی دانشگاه‌ها و لحاظ نمودن آن در سیاست علمی وزارت عتف می‌باشد.

در خصوص رفع معضل حمایت غیرمتوازن از نشریات علمی- پژوهشی، علاوه بر تأکید بر رسالت وزارت عتف و معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، پیشنهاد می‌شود که هر دانشگاهی از یک یا چند نشریه علمی- پژوهشی انجمنهای علمی، پشتیبانی و حمایت مالی کند. در خصوص نشریات علمی- پژوهشی انگلیسی داخلی غیر ISI نیاز به حمایت مضاعف وزارت عتف، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، دانشگاه‌ها، سازمانها و صنایع است. تدوین فهرستی از نشریات انگلیسی زبان معتبر داخلی به عنوان کاندید برای ISI شدن، مرحله نخست کار است. در مرحله دوم، ضمن معرفی این نشریات به سازمانهای مرتبط برای کسب حمایت مالی باید موضوع کاملاً برای آنها تبیین شود. بعلاوه، تعداد کثیری از کارشناسان این سازمانها نیز از این موضوع منتفع می‌شوند؛ بطوری که بخشی از مقالات چاپ شده متعلق به این سازمانها است. بازدهی فوق‌العاده این کار با یک حساب ساده روشن می‌شود. بطور نمونه، اگر حداقل تعداد مقالات در هر نشریه علمی- پژوهشی، ۶ مقاله منظور شود و نشریه فصلنامه باشد، در سال ۲۴ مقاله در طی چهار شماره منتشر می‌شود. اگر به نویسندگان هر مقاله ۵۰۰ هزار تومان پاداش اختصاص یابد، برای یکسال ۱۲ میلیون تومان و برای سه سال ۳۶ میلیون تومان می‌شود. اگر با یک حمایت مالی ۳۶ میلیون تومانی، یک نشریه علمی- پژوهشی انگلیسی زبان معتبر داخلی که با تأخیر در چاپ مواجه شده‌است، تبدیل به نشریه‌ای ISI شود، عملاً هزینه ناچیزی پرداخت شده‌است. بدیهی است در صورت دوفصلنامه بودن نشریه، این هزینه نصف می‌شود. چه سرمایه‌گذاری از این پربازده‌تر برای توسعه علمی کشور می‌توان یافت؟ بویژه مطابق آیین‌نامه‌های داخلی که موظفی چاپ دانشجویان دکترای اغلب دانشگاه‌ها، چاپ مقاله ISI است، وابستگی به نشریات خارجی در شرایط تحریم (یا شبه تحریم) کاهش می‌یابد؛ بویژه نشریات مهندسی خاص و مقالات کاربردی. البته پس از ISI شدن این نشریات، دیگر مشکل تعداد مقالات ورودی با کیفیت مرتفع شده و شاهد روند مرتب انتشار نشریات با نمایه جهانی خواهیم بود.

سید حمید جلالی نائینی - غلامحسین لیاقت